

KOHTI UUTTA AIKAA

— Ennen eduskuntauudistusta Suomen suuriruhtinaskunnassa koontiivat säätyvaltiopäivät. Valtio­päivillä asioista päättivät Ruotsin ajalta periytyneeseen tapaan aateliston, papiston, porvariston ja talonpoikien edustajat. Kunkin säädyn edustajat valittiin hieman eri tavoin, mutta kai­ken kaikkiaan heitä oli valitsemassa enimmilläänkin reilu 100 000 ihmistä eli vain murto-osa suomalaisista.

Kaikki äänioikeutetut olivat miehiä, ja jokainen heistä oli joko aatellisuvun edustaja, määrätyn viran haltija, kuten pappi tai sitten ylitti tietyn tulotai varallisuuskynnyksen. Mitä suuremmat tulot tai omaisuus oli tai mitä suuremman maa-alueen omisti, sitä enemmän ääniä valitsijalla oli käytettävänään. Käytännössä äänestäjien joukossa ei ollut yhtään naista, muttei myöskään pienituloisia tai vähävaraisia miehiä. Säätyvaltiopäivät koontiuvat vuodesta 1863 eteenpäin ensin silloin, kun keisari katsoi sopivaksi ja myöhemmin vähintään viiden vuoden välein.

Aika ajoin nousi vaatimuksia siitä, että äänioikeutettujen määrää pitäisi lisätä. Askeleita kohti kansanvallan laajentamista otettiin, mutta ne olivat varsin pieniä. Porvarissäädyssä valitsijoiden määrä kasvoikin, ja myös yhden ihmisen käytössä olevaa äänimäärää rajoitettiin, mutta koko systee­miä, siis säätyihin perustuvaa edustusjärjestelmää ei kukaan ollut tosissaan vielä muuttamassa. Koska Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa, eivät tällaiset muutokset olisi olleet suomalaisten päätettävissä. Venäjällä sitä paitsi vahvistui ajatus siitä, että Suomen suuri­ruhtinaskunta ja muut imperiumin reuna-alueet oli sidottava aiempaa tiiviimmin osaksi valtakuntaa ja keisari Nikolai II:n yksinvaltaa vahvistettava entisestään. Näihin suunnitelmiin eivät sopineet ajatukset Suomen erityisase­man vahvistamisesta tai kansanvallan kasvattamisesta – keisari hallitsi ala­maisia, ei kansalaisia.

Suomessa käytiin ensimmäiset eduskuntavaalit maaliskuussa 1907. Sitä edeltänyt äänioikeus­uudistus oli ollut melkoinen harppaus. Piskui­nen suuriruhtinaskunta hyppäsi kertaheitolla säätyjen harvainvallasta demokratian suurmaaksi. Suomeen perustettiin yksikamarinen eduskunta, jonka vaaleis­a ääni oli yleinen ja yhtäläinen – samanarvoinen herroilla ja narreilla, emännillä ja isännillä, maatto­milla ja työläisillä, miehillä ja naisilla.

Kehitys ei tietenkään kulkenut tyhjiössä. Demo­kratiaa, naisten asemaa ja työväen oikeuksia nos­tattaneet tuulet puhalsivat Euroopasta. Venäjän kei­sarikuntaan kuuluneessa Suomessa reagoitiin myös emämaa Venäjän suuriin mullistuksiin.

Median museo ja arkisto Merkin tuottama *Oikeus ääneen* -lehti kertoo äänioikeuden historiasta ja siitä, miten kaikki huipentui maaliskuun 15. ja 16. päivä pidettyihin ensimmäisiin eduskuntavaaleihin. Se oli aikalaisille ikimuistoinen toimitus, jossa vaalilippuun vedettiin punainen viiva. Ilmari Kiannon samannimi­nen romaani kuvaili tapahtumaa näin:

”Hän tuuppasi vasemman kätensä peukalon lujasti numeroa vasten ja otti taas kynän oikeaan käteensä. Varovaisesti, henkeään pidättäen rupesi hän piirtä­mään hienoa viivaa. — Hiki oli kohonnut miehen kasvoille aivan kuin olisi ollut kovimmassa ponnis­tuksessa.”

Suomessa kuitenkin suunta oli toinen. Maa teollistui, modernisoitui ja otti jo askelia kohti kansalaisyhteis­kuntaa. Suomalaiset järjestäytyivät yhdistyksiin ja harjoittelivat yhteis­kunnallista osallistumista ja vaikut­tamista järjestöissä, kuten nuoriso- ja raittiusseuroissa tai osuuskunnissa. Säätyihin perustuva järjestelmä alkoi vaikuttaa yhä vanhanaikaisemmal­ta. Sitä paitsi säätyjen ulkopuolella oli nopeasti kasvava joukko ihmisiä, etenkin maaseudun tilatonta väestöä ja kaupunkien tehdastyöläisiä. Paine uudistuksille kasvoi.

Ensimmäisenä yleisen ja yhtäläi­sen äänioikeuden otti ajettavakseen Suomen Työväenpuolue heti perus­tamiskokouksessaan vuonna 1899. Muuten äänioikeuskeskustelu veti eri suuntiin. Toisten mielestä äänioikeut­ta tulisi kasvattaa hyvin maltillisesti ja säilyttää vanha järjestelmä. Toiset taas halusivat luopua jo vanhanaikaisista säädystä, perustaa uuden, yksikama­risen parlamentin ja antaa äänioikeu­den kaikille aikuisille.

Erimielisyyttä synnyttivät monet ratkaisua vaativat kysymykset. Pitäi­sikö köyhien saada äänestää, vaikka heillä ei muuten ollut valtaa yhteis­kunnassa? Saisivatko naisetkin osal­listua? Ja jos saisivat, niin voisivatko he vain antaa äänensä vai asettua itsekin ehdolle? Entä pitäisikö poliitti­nen osallistuminen sallia vain naimat­tomille naisille ja leskille? Siirtyihän nainen naimisiin mennessään lain mukaan puolisonsa edusmiehisyyden alle, eikä saanut päättää itse kaikista asioistaan – miten hän siis voisi tehdä poliittisia päätöksiä? Kunnallisvaa­leissa naiset saivat jo äänestää, jos he vain olivat naimattomia ja kyllin va­rakkaita. Ehdolle valtuustoon he eivät kuitenkaan saaneet asettua.

Yhteiskunnassa vallitsi selkeä jake­sen mukaan, mihin luokkaan ihmiset kuuluivat. Pelkästä vaatetuksesta ja

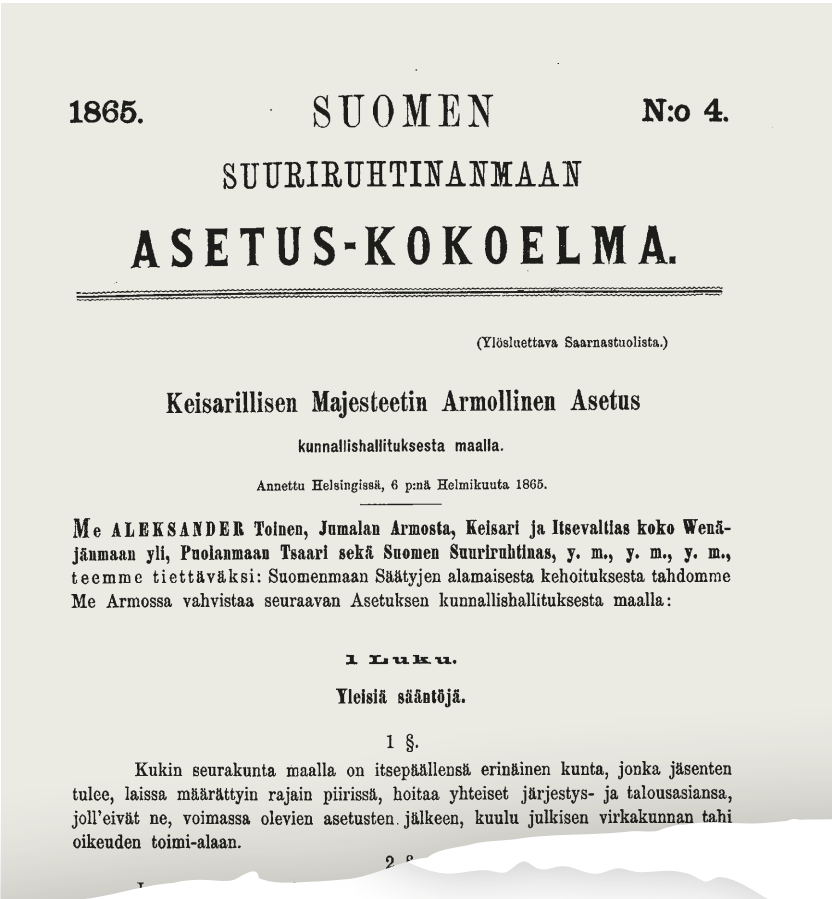
muusta olemuksesta näki, tekikö ih­minen ruumiillista työtä, kuuluiko hän keskiluokkaan vai kenties Suomessa melko pieneen yläluokkaan. Kaikki eivät katsoneet hyvällä tämän jaon sekoittamista tai halunneet luopua saavutetuista eduistaan, joten kansan­valtauuden kasvattaminen ei saanut kauttaaltaan myönteistä vastaanottoa. Yliopistossa opiskelleet ja virkoja hoitaneet pohtivat, mitä kouluttamat­omat ihmiset ymmärtäisivät yhteis­kunnallisista kysymyksistä. Osa mie­histä ei uskonut naisten kykenevän valtiollisten asioiden käsittämiseen, ja monien kotiensa taloudesta huolehti­vien rouvien oli vaikea kuvitella, että heidän käskyvaltansa alla olevat piat voisivat olla poliittisesti valv neutuneita.

Jakautuminen näkyikin äänioi­keuskeskustelussa. Edistysmieliset nuorsuomalaiset vaativat jo varhain yhtäläistä äänioikeutta, siis yhtä ääntä äänestäjää kohden – tosin he olisivat jättäneet äänestäjien ulkopuolelle nai­misissa olevat naiset ja osan palkolli­sista. Porvarilliset naisjärjestöt ajoivat

sinnikkäästi äänioikeuden antamista naisille, mutta samoilla ehdoilla kuin miehillekin, eli varallisuuteen tai omaisuuteen perustuen. Järjestöjen kesken oli myös erimielisyyttä siitä, pitäisikö naisten voida asettua myös ehdolle vaaleissa ja tulisiko ääni­oikeus rajata vain naimattomille ja leskille, siis naisille, jotka hallitsivat itse itseään. Työläisnaiset puolestaan irrottautuivat kokonaan porvarillisesta naisliikkeestä, sillä he näkivät ääni­oikeuskamppailun luokkakysymykse­nä, ei ainoastaan sukupuolten välisenä asiana ja ajoivat alusta lähtien yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta.

Vuosia vellonut keskustelu sähköistyi vuoden 1905 aikana. Syynä oli Venäjän valtakunnan heikkouden­tila hävityn Japanin-sodan jälkeen, ja jo keväällä järjestettiin äänioikeutta vaativia mielenosoituksia. Säädytalon edustalla. Koko Venäjän valtakunnas­sa syntyi laajoja levottomuuksia, ja loppuvuoden lakkoaalto levisi lopulta

Museovirasto

Wikimedia Commons

1865. ORASTAVAA PAIKALLISDEMOKRATIAA. Kunnallisasetuksen myötä maalaiskuntiin perustettiin kuntakokoukset. Tilaton väestö jäi kunnissakin ilman äänioikeutta. Kaupungeissa valtaa käyttivät vanhastaan porvarit, mutta vuonna 1875 äänioikeus laajeni kaikkiin kuntaveroa maksaviin.

1863 1865

Naiset marssimassa Aleksanterinkadun poikki Säätytalolle vuonna 1905, kohteena ilmeisesti mielenosoitus äänioikeuden puolesta. Komeat hatut, hansikkaat ja parasollit kertovat heidän yhteiskunnallisesta asemastaan.

Helsingin kaupunginmuseo

monia ihmisryhmiä: esimerkiksi ase­velvollisuutta suorittavat, vangit tai köyhäinapua saavat. Rajoituksista huolimatta tosiasia oli, että Suomi siir­tyi erittäin vanhoillisesta järjestelmästä suoraan maailman moderneimpaan ilman välivaiheita.

Uudistus herätti paljon huomio­ta maailmalla. Ei vähiten siksi, että naiset saivat ensi kertaa maailmassa sekä äänestää että olla ehdolla valta­kunnallisessa politiikassa. Porvaril­listen naisten mielestä kunnia tästä saavutuksesta kuului heille. Näin ajatteli etenkin se osa naisista, joka oli organisoitunut miesten rinnalle vastustamaan venäläistämistoimia ja osoittanut tällä tavalla olevansa paitsi kiinnostunut yhteiskunnallisista asiois­ta, myös politiikkaa tekevien miesten luottamuksen arvoinen. Työläisnais­liike otti sekin kunnian uudistuksista. Sosiaalidemokraattiset naiset olivat ajaneet alusta lähtien sinnikkäästi yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta ja olleet siis koko ajan johdonmukaisia vaatimuksissaan.

Ensimmäiset eduskuntavaalit jär­jestettiin heti keväällä 1907. Puolueet, jotka säätyvaltiopäivillä olivat toimi­neet säätyjen sisällä, järjestäytyivät nyt virallisesti. Oikeastaan vain Suomen Työväenpuolueella, joka oli muuttanut nimensä Suomen Sosialidemokraat­riseksi puolueeksi, oli valmiina toimi­va organisaatio, muut rakensivat niitä vasta ensimmäisiä vaaleja varten. Eri puolueilla oli myös sanomalehtensä, jotka rummuttivat väsymättä omien joukkojensa vaalisanomaa ja haukkui­vat estotta kilpailijoita. Vaaleihin val­mistauduttiin odottavin, innostunein ja kiihkein mielin. ✧

ät näke-
 si heidän
 ttiusväki
 ttain —
 . Siellä
 lä. Ka-
 rakkulan
 ninkulin
 . Ho ja
 mielen.
 an tuota

ivat myöskin
inö Katajan
iin, kuinka
seet naiset
viinatkin.
kymmentä
joskus vaikea
rjoittaja on
kyse on
a.

[illegible]

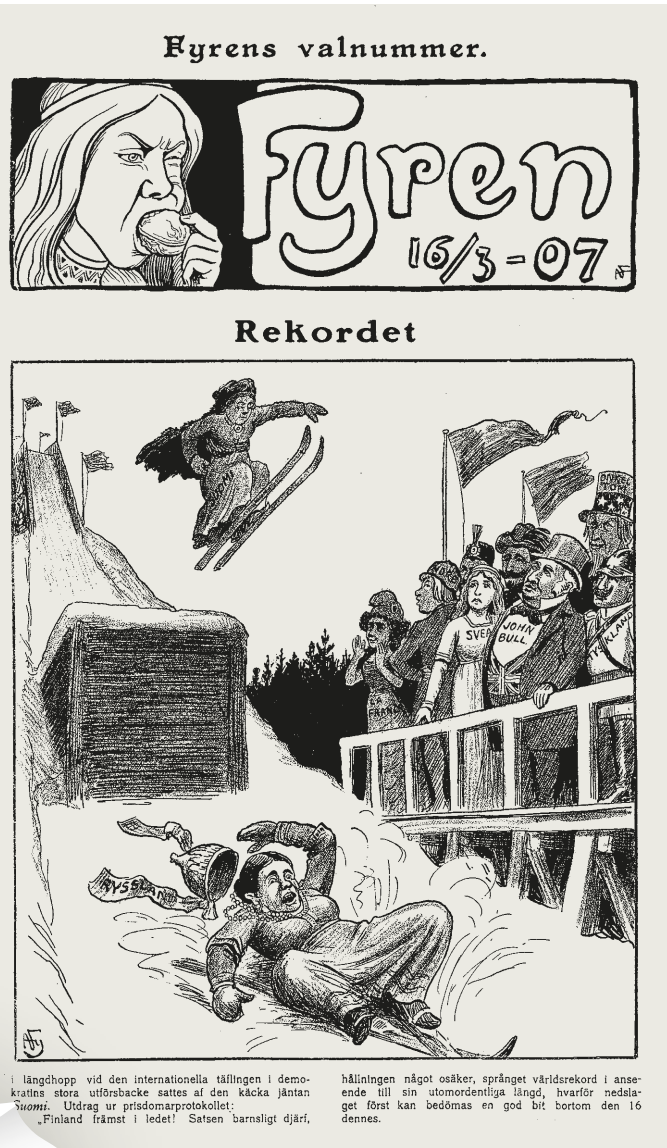
POULAN ARTIST

Työväen Arkisto

Helsingin kaupunginmuseo Museovirasto

Fyren 16.3.1907, Kansalliskirjasto

Museovirasto

15.3.1907. PUNAINEN VIIVA. Ensimmäiset eduskuntavaalit järjestettiin maaliskuun 15. ja 16. päivä. Kansa vaelsi maalis-hangilla kylien ja kaupunkien äänestys-paikoille. Jos kokemattomia olivat äänestäjät, niin olivat vaalitoimitsijatkin. Äänestyspäivän tunnelmaa Ylihärmän kankaan kylän vaaliuurnalla.

16.3.1907. ENNÄTYS! Ruotsinkielinen pilalehti Fyren julkaisi etusivullaan Alex Federleyn piirustuksen, jossa Suomi ja sen naiset ottavat karkipaikan demokratian mäkipilpailuissa. Emämaa, ”äiti Venäjä”, sen sijaan kompuroi ja kaatuu ennestään lyhyen hyppynsä.

18.3.1907. VAALIRAPORTTEJA. Lehdet kertoivat vaalien toimituksesta paikoin värikkäästikin. Vaasalainen sosialidemokraattinen Vapaa Sana kertoi ”mummojen ja muun vaimoväen” käyneen ahkerasti uurnilla, mutta samalla lehti oli huolissaan siitä, että ”vanhat mamsellit” olisivat äänestäneet herrasluokan kaskystä.

vaan he tällä fertaa — waifenivat. Murkafotofotofiajan hetin jortawot lojalisteja niin että je sillä wälttää. — Skofous lopetettiin työväänmar-silla.

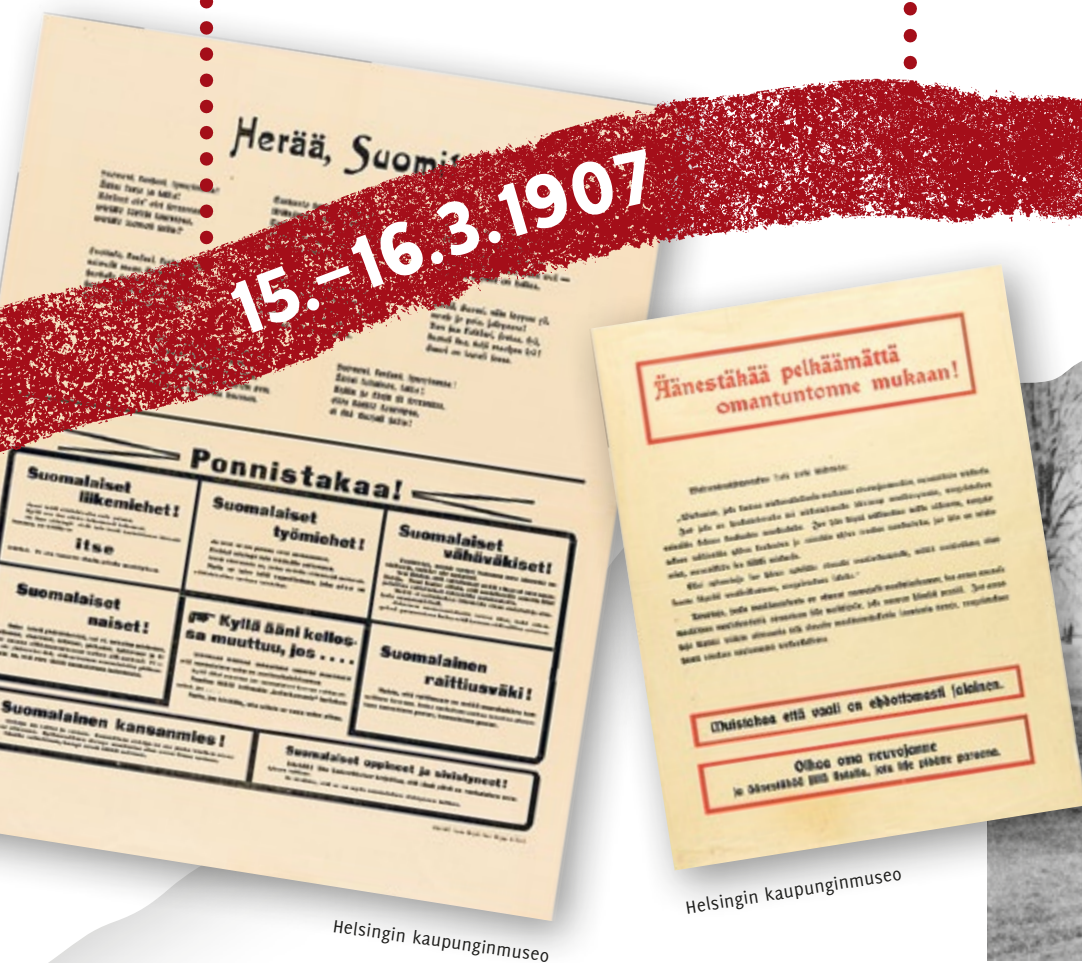
— Nauhawan Siirwijoki 16. 3. 07. Tämä jännityksen hetkenä en malta olla tarttumatta tyvään ja fertomatta jita iloa jofa on jydämeni täytännyt. Nyt olen tullut huomaamaan, että paiffatuntamme fõghälistöön jäsenet omatfin täyfin tietofia jittä, mihiin luoffaan he kuulumat. Fõghälistöömme on jantofisja parwisja rientänyt waaleihin, faufaiministafin metfä-torpišta ja rämetjiltä tafamailta fen waan on fymnelle fymnnyt. Niille u-fecalle taloffijelle, joffa owat bewofil-laan fofofilleet lufufia fuormia waaleihin, jemmoista fõghälistöä, joffa fypstä tai toijesta olujwat poisjää-neet. laufun fiitofjeni. Waalipaifal-la näytti fõghälistö oleman ilofjella ja hilpeällä mielellä, jofa todistaa että he tietawät pääsfeenjä pitfän as-fefeen ihmijyhtä fofden faamalla ää-nioifeuden. Siittä paiffatuntamme fõghälistö faatte npeillä, että äänen-ne on tullut oifein fäpjetgfji, ettei ne ole menneet niitten hywäffji, joffa o-awat werenne imeneet hifireisfänne niin että olette falpeiffi käpneet. Työ-wäänpuolue on orwion mufaan faa-nut 70 ääntä fadasta, jos edeltäpäu faamani tiedot paiffansa pitämät. Koska meniifi fofa Suomesja äänes-tyš famoin fuin meillä, niin läheifee-jä tulemaifuudessa faifi fõghälistö ilofita toittienjä tulofiffista. Wiellä fehoitan teitä towerit, miehet ja naiset, toimimaan edelleenfim puolueemme hywäffji innoffaasti, että faotaijiin fulmafunnasfämme ennentuin muu-alla ehtafofialistinen fulmafunta. Tä-män olen tahtonut waan todistuffet-fji, että fõghälistö gmmärtää äänioi-feuden merfituffen, jota herrat on niin warmasti epäilleet.

N.R.—m.

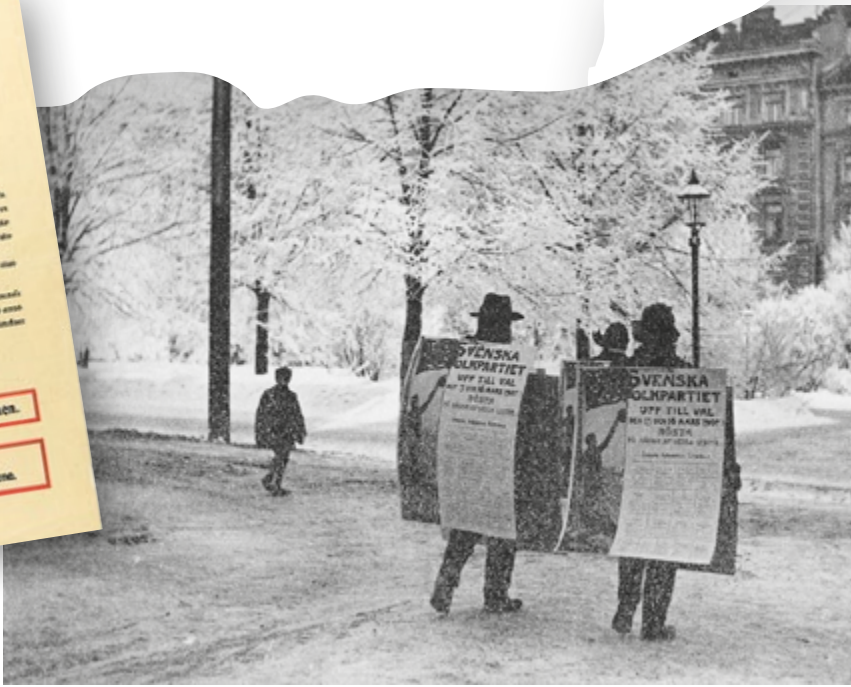
1907.

V. I. pohj. vaalip. osasto.

— Wäitelyfotofuffen pani Himan-gan t. y. nuorifofeuran talolla toi-meen t. f. 12 pnä. Sof. dem. puolue-en waaliohjelman felitti neiti Auro-kiišfinen pari tuntia fefäneesjä pu-heesja. Sitte alfoi fefustelu, joffa pu-heenjohtojana toini neiti Tygne-kofti. Fefustelusta ei tahtonut tul-la mitään, funnes fuomettareloijet rohfaifi ittenjä ja alfoiwat maatalous fygmystä ottaa eufille, wäitfäen että faupunkilaisfõghälistöön ja maalaist-en edut owat wastafiet, wielläpä että fof. dem. puolue on fefin herraspuolue. Maalaiswäestölle on waan wa-hinfoa faupunkilais- ja fehdasty-wäestön lafoista. Neiti Kiišfinen felitti hyfwän walajewasti fuinfä pien-wiljelijöllefin on fiittä etua että fau-punkilaisfõghälistöön ja tilatomain ajema paranee. Suomettarelainen ei fanonut ehtiwönfä? felittää, miten ti-latomain ja pienwiljelijäin ajema olifi parannetawa, waan poistui fo-fouffesta. Fofouffesja oli nuorifuoma-laisjen maalaisliitonfin johtomiehiä,

Helsingin kaupunginmuseo

Harald Rosenberg, Helsingin kaupunginmuseo

VAALIEN JÄLKEEN

— Vaalipäivinä 15. ja 16. maaliskuuta 1907 lähes 900 000 suomalaista antoi äänensä, suurin osa heistä ensimmäistä kertaa elämässään. Tulosten laskemisessa kesti. Äänestysjärjestelmänä oli monimutkainen listavaali, ja kun tiedonkulkukin oli paljon hitaampaa kuin nykyään, varmistuivat lopulliset tulokset vasta viikkojen jälkeen. Naisia valittiin 19, heistä suurin osa oli SDP:n edustajia. Ensimmäisen eduskunnan kokoonpano yllätti monet. Sosiaalidemokraatit saivat ylivoimaisen voiton 80 edustajallaan. Valittujen joukossa oli ruumiillisen työn tekijöitä, ja monella suomalaisella oli totuttelemissa siihen, että suutari, ompelija tai palvelija pääsi käyttämään valtaa yhteisistä asioista päätettäessä. Vanhoillisempi, mutta kielikysymyksessä ehdoton Suomalainen puolue sai sekkin läpi 59 edustajaa. Vaalien häviäjää oli Nuorsuomalainen puolue. Se oli johtanut venäläistämisen vastaista kamppailua yhdessä ruotsinkielisten kanssa, ja puolueen edustajat olivat varmoja siitä, että

äänestäjät palkitsisivat heidän ponnistelunsa. Äänisaalis jäi odotettua vaatimattomammaksi, eikä 26 edustajaa tuntunut voitolta vaan tappiolta. Kauan odotetun, kiistellyn ja juhlitun uudistuksen jälkeen eduskunnan arki ei tuonutkaan sellaisia muistutuksia kuin oli toivottu. Suomi oli edelleen keisarin vallan alla ja Nikolai II hajotti eduskunnan aluksi vuoden välein. Kovin merkittäviä päätöksiä eivät kansanedustajat päässeet tekemään, sillä hallitsijalla oli aina veto-oikeus. Jatkuvasti toisiaan seuranneet vaalit heikensivät innostusta. Äänestysaktiivisuus laski, ja usko suurten uudistusten, kuten kahdeksantuntisen työpäivän tai maanjakolain aikaansaamiseen parlamentaarisiin keinoin heikkeni. Merkityksetön eduskuntauudistus ei tietenkään ollut. Modernit puolueet muodostuivat ja kehittyivät sen vuoksi, ja suomalaiset pääsivät käyttämään ääntään ja vaikuttamaan. Lisäksi demokratian kannalta keskeinen eduskuntainstituutio ja sen toimintamallit

olivat valmiina, kun Suomi itsenäistyi. Nuo valmiit rakenteet autoivat myös toipumaan vuoden 1918 repivästä sisällissodasta yllättävän nopeasti. Uudistus vaikutti myös maineeseen, jota nykyään kutsuttaisiin maabrändiksi. Se nosti Suomen vuosisiksi maailmankartalle, kun ensimmäisiä naiskansanedustajia ihmeteltiin kansainvälisessä lehdistössä, saavuttiin haastattelemaan ja kutsuttiin puhujakiertueille ympäri maailmaa.

Miksi näin suuri uudistus tapahtui juuri Suomessa? Syytä on monia, ja niistä on kirjoitettu lukuisia kirjoja, mutta muutamia voi mainita lyhyesti. Jo 1800-luvulla suomalaiset olivat harjoitelleet järjestäytymistä ja vaikuttamista erilaisissa yhdistyksissä. Sitä paitsi varallisuus- ja luokkaeroista ei ollut muodostunut ylittämättömiä, sillä fennomaanisen ajattelun perintönä osa suomalaisesta eliitistä haki tukea kansasta, mikä oli eurooppalaisessa mittakaavassa erityislaatuista. Venä-

läistämisen vastustajien oli heidänkin tärkeää pitää laajat kansanosat mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa, jotta rintama yhtenäistämistoimia vastaan olisi mahdollisimman leveä. Hieman samanlainen tilanne oli Norjassa, jossa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus tuli voimaan 1913. Siellä irtautuminen Ruotsista vaati kansallistunteen kasvattamista, mihin myös äänioikeus liittyi. Ruotsissa naisten vuoro tuli ensimmäisen maailman-

sodan jälkeen. Vapauden, veljeyden ja tasa-arvon Ranskassa naisten äänioikeus toteutui vasta toisen maailmansodan jälkeen. Ilman Venäjän sisäistä heikkoutta ei näin radikaali muutos olisi ollut mahdollinen. Äänioikeuden laajentamisen onkin huomattu liittyvän muihin yhteiskunnallisiin käännekohtiin. Suomessa tuo käänne tapahtui muita Euroopan maita – ja oikeastaan koko muuta maailmaa aikaisemmin. ✧

Eduskunta istunnossa vuonna 1907. Kokoon-tumispakkana toimi Helsingin VPK:n talo.

Signe Brander, Työväen Arkisto

MERKKI

Median museo ja arkisto

www.merkkiin.fi